

Kome grad uopće pripada? Osvrt na globalna urbana kretanja

An interview with Saskia Sassen

July 10, 2019

Kad promatramo suvremene gradove širom svijeta, lako se može zaključiti da su oni sve više dizajnirani za udovoljavanje zahtjeva i interesa moćnih financijskih aktera, prije nego interesa građana koji u njima žive. Dok ovi bezlični igrači zadiru sve dublje u niz prostora, kako fizičnih tako i onih neopipljivih postavlja se pitanje: Dok u urbanom krajoliku obični ljudi gube bitku za svoja susjedstva ili su potpuno izgurani iz njih, koje su šanse da se građani odupru ovoj dinamici?

Green European Journal: Napisali ste rad *The Global city in 1991* (Globalni grad u 1991), možete li objasniti ovaj koncept?

Saskia Sassen: Raširena ideja u 1980-ima da za ekonomske sektore koji mogu koristiti digitalne tehnologije više nije bitno mjesto na kojem djeluju, potaknula me na istraživanje visoko digitaliziranih ekonomskih sektora. Ovo me odvelo prema financijskom sektoru, rastućoj ekonomskoj zvijezdi nakon deregulacije, koja je omogućila financijskim kompanijama da uđu u svakakve domene iz kojih su prethodno bile isključene, poput studentskog duga ili hipoteka.

Ispostavilo se da je to bio prvi korak prema konceptualiziranju funkcije globalnog grada. Ovaj je koncept neki tip nastojanja da se otkriju nove, ponekad skrivene, strukture duboko unutar velikih gradova: on je neki tip ogromne, složene i raznolike operacijske platforme koja se instalirala u velike ekonomske centre 1980-ih: New York, London i Tokyo. Ta funkcija je uskoro uključivala oko 40 velikih gradova nakon što je proces globalizacije uznapredovao i uključio veći broj zemalja.

Moj koncept u svojoj najužoj verziji bio je 'globalna funkcija grada', tip mosta koji je omogućio ulazak u duboku ekonomiju zemlje.

Ono što me također zainteresiralo bila je misao da postoji kombinacija elemenata koji bi mogli proizvesti ironični ishod: činjenica da najmoćniji, najbogatiji i najdigitaliziraniji akteri trebaju urbano zemljište i centralna mjesta, možda više nego ikad prije. Velike korporacije koje su uključene u rutiniziranu produkciju mogle su se postaviti bilo gdje. Ali kako bi došle do globalne razine, pokazalo se da će ove korporacije trebati pristup čitavom nizu specijaliziranih usluga koje je gotovo nemoguće proizvesti interno, što je dotad bila praksa.

Druga hipoteza koja se pokazala snažnijom nego sam očekivala, bila je da će ova nova ekonomska logika, koliko god djelomična bila, proizvesti visoko razinskim poslovima i nisko plaćenim poslovima; trebat će daleko manje poslova srednjeg ranga nego što je to bio slučaj kod tradicionalnih korporacija. No oni nisko plaćeni poslovi, bili odrađivani iz ureda ili iz doma, postali su mnogo bitniji. Opisala sam ove nisko plaćene poslove u naprednim ekonomskim sektorima, uglavnom financijskom, kao posao održavanja strateške infrastrukture.

Kakav je odnos globalnog grada i globalizacije?

Standardne ekonomije ne zauzimaju kombinaciju dinamika koje proizvode funkciju globalnog grada, niti

zauzimaju jezgrene dinamike visokih financija. Mikroekonomija i makroekonomija su najkorisnije, ili možda jedino korisne, kad se nose sa standardiziranim ekonomskim sektorima.

Jedna ključna hipoteza do koje sam došla rano u istraživanju bila je da je posredovanje sve više strateški i sistemski značajna funkcija globalne ekonomije koja je ojačala od 1980-ih. Ovo me potaknulo da stvorim hipotezu o potrebi za posebnim tipovima prostora: prostora za stvaranje instrumenata i kapaciteta za posredovanje. Jedan od takvih strateških prostora ticao se instrumenata potrebnih za *outsourcing* poslova, nešto čime sam se bavila u svojoj prvoj knjizi.

Onaj tip ekonomske strukture koji je počeo izvirati u 1980-ima bilo je na potpuno drukčijoj razini složenosti i različitosti od tradicionalnih ekonomskih sektora: to je sa sobom dovelo do stvaranja novog tipa strukturiranja grada. Ovu sam strukturu nazvala ‘globalnim gradom’ – prostorom za produkciju i/ili implementaciju vrlo različitih i složenih sposobnosti posredovanja.

Ovo se nije odnosilo na čitav grad. Tvrdila sam kako globalni grad podrazumijeva produkcijsku funkciju postavljenu u postojeće kompleksne gradove. Ova je funkcija postavljala veliku sjenu preko šireg prostora grada.

U Europi ima sve više mreža gradova i urbanih pokreta koji nastaju i zahtijevaju da se čuje njihov glas. Građani izražavaju volju da ‘ponovno preuzmu kontrolu’ i započinju nove inicijative, poput energetske zadruge, popravljivačkih kafića i *fab labova*. Možemo li ipak biti optimistični?

Na ovo mi je pitanje teško odgovoriti. Potrebno je fokusirati se na posebnosti gradova koje iznimno variraju od grada do grada. Ipak bih definitivno odgovorila s da. Ali za to će biti potrebno napora, značit će da građani moraju znati svoja prava i osvijestiti što mogu zahtijevati od svojih lokalnih i nacionalnih vlada u smislu promjena u njihovim gradovima i susjedstvima. Trenutno, većina građana možda nije svjesna koje zahtjeve mogu napraviti, što je zanimljivo samo po sebi. Ovaj napor nakon toga treba proširiti na poticanje građana da zahtijevaju promjenu u područjima koja trenutno nisu jasno definirana zakonima ili procedurama, te ići dalje od toga... Čeka nas posao koji se mora odraditi na nekoliko fronti kako bi se postiglo da građani imaju jaču poziciju *vis-à-vis* lokalnih vlasti grada. To je bitka koju se isplati voditi i pristup vrijedan razvijanja.

Koje su sile i/ili akteri koji uistinu danas oblikuju gradove u Europi?

Čini se da su dominantne dvije vrlo različite sile; u neku su mjeru one su i nove, u smislu da se razlikuju od prethodne urbane logike u europskim gradovima. Jedna je uspon gradova kao značajnih aktera i koncentratora ključnih ekonomskih i političkih trendova. Značajni gradovi ne moraju nužno biti najveći, Frankfurt je moćan grad iako je znatno manji od Londona ili Pariza. Uspon snažne ekonomske funkcije koja je, pomalo neočekivano, razvila potrebu za urbanim prostorom, stvorila je veliku promjenu, za dobro i zlo.

Gradovi ponovno postaju strojevi stvaranja bogatstva, što je funkcija koju su izgubili kad su dominantni ekonomski sektori bili fokusirani na infrastrukturu, izgradnju stambenih prostora i eksploziju predgrađa. Funkcija stvaranja bogatstva ima neke pozitivne učinke (obnavljanje infrastrukture i prijevoza, stvaranje poslova i tako dalje) ali ima i značajne probleme. Ogromna većina stanovnika u urbanim područjima i njihove urbane ekonomske funkcije obično su skromne i nose se s prijetnjom da ih uništi nova visoka funkcija globalnog grada.

Kako tvrdim u knjizi *Expulsions* (Isključenja), ključna dinamika današnjih Zapadnih ekonomija je niz isključivanja ljudi i drugih tipova aktera poput malih firmi, od ekonomskih i društvenih opcija kojima su prethodno imali pristup.

Moj fokus ovdje je upravo na točki isključenja, ruba koji je fundamentalno drukčiji od geografske granice u međudržavnom sustavu. Fokus na rub dolazi od jedne od ključnih hipoteza koje se provlače kroz knjigu: da je

pomak s Keynesijanizma prema globalnom dobu privatizacije, deregulacije i otvorenih granica, za neke bio popraćen s prelaskom s dinamika koje su ljude dovodile u sustav, na dinamike koje ih guraju iz sustava.

Kako vidite budućnost gradova i čitavu raspravu oko ‘pametnih’ i ‘otpornih’ gradova?

Rasprava oko pametnih, povezanih i otpornih gradova je politička, no također je, ili bi trebala biti, središnja za pitanje okoliša i društvene pravde. Jedna stvar koju sam primijetila prilikom istraživanja globalnih gradova je da su naši trenutni gradovi postali mnogo značajniji za geopolitiku, globalnu ekonomiju i društvenu pravdu, nego što su to bili u periodu dominiranom Keynesijanskom logikom. U tom ranijem razdoblju, mnogo je više pitanja bilo pod upravljanjem države, i poslijeratno obnavljanje je bilo većinom pod državnom upravom.

No kad vlade dereguliraju i privatiziraju ekonomske sektore koji su nekoć bili pod direktnom upravom države, ove menadžerske i regulatorne funkcije ne nestaju. One se pretvaraju u privatne firme: one ponovno nastaju kao specijalizirane financijske, računovodske, pravne i savjetničke službe za korporacije. Svi ovi tipovi aktivnosti se nalaze u gradovima, pogotovo globalnim gradovima, koji pružaju firmi globalno tržište. Ovo nije uvijek dobro.

Uspon snažne ekonomske funkcije koja je, pomalo neočekivano, razvila potrebu za urbanim prostorom, stvorila je veliku promjenu, za dobro i zlo.

Potrebne su nam protuteže ovom urbano-centriranom sustavu moći u usponu. To znači ojačanje statusa i kapaciteta kako bi se stvorili efektivni zahtjevi velike većine gradske populacije koja ima skromne prihode. Ništa od ovoga nužno ne eliminira ulogu međudržavnog sustava i njegovih brojnih institucija. Ali u dužem razdoblju ovaj je sustav učinio gradove *de facto* prije nego *de jure*, ključnim akterima u nacionalnim ekonomijama i u prekograničnim ekonomskim prostorima, međukulturnim čvorištima, okolišnim borbama, borbama za društvenu pravdu, i mnogim drugima.

U područjima moje analize, osim rastuće koncentracije moći u velikim gradovima, također postoji opcija, posebice u većim gradovima kojima se ne može vladati u potpunosti, da se moć osporava na načine koji idu dalje od onoga što obično zahtijevamo od nacionalnih vlada. Mi, stanovnici, možemo ponovno stvoriti dijelove grada na jednostavne načine koje ne možemo primijeniti u slučaju nacionalne države.

Kompleksnost i nepotpunost velikih gradova daje onima bez moći šansu da stvore lokalnu ekonomiju, lokalnu kulturu i lokalnu politiku. Oni se uistinu mogu suprotstaviti moći, do neke razine, i reći “Mi od vas ne tražimo ništa, jednostavno vas informiramo da ovaj grad pripada i nama”.

Nisu li urbani pokreti u gradovima proizvod kozmopolitizma, visoko obrazovanih i povezanih elita koji se osjećaju kod kuće u Pekingu, New Yorku, Istanbulu i Berlinu, i dijele isti životni stil, zapravo prakse koje su sve udaljenije od njihovih ruralnih susjeda?

Ovo je svakako dio priče. Ali jednako tako vidim novi tip energije fokusiran na susjedstva, s inicijativama ozelenjavanja, sađenja i ponovnog lokaliziranja proizvodnje gdje je to moguće. Nikad neću zaboraviti da su neki od mojih najpametnijih, uistinu briljantnih preddiplomskih studenata sa Sveučilišta u Chicagu, koje se smatra najintelektualnijim sveučilištem u SAD-u, otišli raditi u zajednici: lokalizirajući produkciju hrane, stvaranje lokalne zabave (značajno glazbe i cirkusa), namještanja kavana kako bi se izbjeglo franšize, i još mnogo toga. Sve ovo neće primijeniti velike sustave u svijetu, od visokih financija do destruktivnog rudarenja. Ali takve bi inicijative trebale biti prvi korak u mobiliziranju naših energija prema društvenoj pravdi, zaštiti okoliša, aktivnostima fokusiranima na ljude i tako dalje. One predstavljaju politiku mjesta koje postoji u svakome gradu i može imati

veliki utjecaj na urbane funkcije, od političkih do ekonomskih.

Možemo li danas izjednačiti grad s migrantom? Je li grad rezultat svih onih ‘gustih’ kultura koje dolaze unutra i šire se u ono što bismo danas nazvali ‘kozmpolitanizmom’ (iako su korijeni riječi nešto drukčiji)?

Upravo tako! Vjerujem da je to istina, ali gradovi su također borište, koje zna postati zbrkano. O ovome u jednoj mjeri govorim u mojem radu o tome kako gradovi danas predstavljaju granicu. Mislim da svjedočimo stvaranju trećeg tipa migrantskog subjekta, koji nije ni poznati imigrant niti izbjeglica.

Povijesno je granica bila na rubovima carstva, radilo se o onim prostorima nad kojima još nismo u potpunosti stekli kontrolu. Ali u mojem istraživanju, značajni akteri, od američkih i europskih do kineskih velikih sektora, uspjeli su dobiti pristup većini zemlje u svijetu i sad se mogu uključiti u svojim unutrašnjim praksama *isključivanja*.

Saskia Sassen is Robert S. Lynd Professor of Sociology and Co-Chair of the Committee on Global Thought at Columbia University. Her research and writing focuses on globalisation, immigration, global cities, the new networked technologies, and changes within the liberal state that result from current transnational conditions.

Published July 10, 2019

Interview in Croatian

Translation available in English, Polish, Russian, Turkish, Albanian

Published in the *Green European Journal*

Downloaded from <https://www.greeneuropeanjournal.eu/kome-grad-uopce-pripada-osvrt-na-globalna-urbana-kretanja/>

The Green European Journal offers analysis on current affairs, political ecology and the struggle for an alternative Europe. In print and online, the journal works to create an inclusive, multilingual and independent media space. Sign up to the newsletter to receive our monthly Editor's Picks.